

ВІД АВТОРА

“Приятелям Поета, – тим, які є, і тим, які хочуть ними стати, молодим і старшим, присвячено ці сторінки. Хай же їм поталанить обудити любов і спогади, оновити й поглибити їх, подолати упередженість, а серце й почуття – розрадити й освіжити!...”. Ті слова, що відкривають третє видання (1913) “Естетичних коментарів до Горацієвої лірики” В. Гебгарді, годяться й для зачину “Студій одного вірша” – книжки, яка теж первісно була задумана як збірка естетичних коментарів до пісень (од) провідного римського лірика. Однаке багаторічний досвід перекладача античних авторів, передусім Горація (К.: Дніпро, 1982), отже, й дослідника поетичної мови їхніх творів (як-бо перекладати, не досліджуючи?), одразу ж розширив жанрові рамки: коментарі переросли у студії. Але писані вони в есеїстичному, а не у стисло науковому ключі: домінує тут бажання поділитися з читачем своїми враженнями – як читача й перекладача – від бачення поетичного тексту та його інтерпретацій.

Латинське діеслово *studere*, на відміну від нашого *вивчати*, поєднуєчись із давальним відмінком (наче *всесціло віддаватися чому*), передбачає пильну увагу до найменшої деталі того, що є предметом студій. Зосереджуєчись на одному якомусь вірші, *віддаючись йому*, входячи в його світ, неодмінно виходимо на ширші обрї, на терени

інших наук, неосяжне – бачимо *мову краплі води*. Пишучи в такому ключі, з чотирьох книг Горацієвих од довелося вибрати лише деякі, найпоказовіші, щоб у їхньому світлі можна було побачити своєрідність Горацієвої поетики. І не тільки Горацієвої: якщо справді немає ні таких ситуацій у житті, ані явищ у граматиці, що їх не можна було б ілюструвати прикладом із Горацієм, то й в арсеналі античних поетів немає таких засобів, до яких не звертався б співець золотої середини.

Три речі спонукали мене до написання цієї книжки. Передусім – потреба пильніше приглянутися до своїх же перекладів Горацієвих творів, особливо ліричних, над якими я працював понад чверть сторіччя тому; самому ж собі відповісти на запитання – чи правильну обрав стежку і чи можна, тримаючись її, наблизуватись до Горація? А це, звісно, вимагає осмислення перекладацького доробку інших, і не тільки українських, інтерпретаторів. Друге, що нагадувало про потребу таких студій, – це дивний брак у рамках класичної університетської освіти курсу поетики, де студент міг би довідатися, що таке поетичне слово для античних – і для нас, де зрозумів би, що не можна судити про Горація, Гомера, Вергілія, інших поетів з того, *про що* вони пишуть, оминаючи те, *як* вони про це пишуть; про це – у першій частині книжки (“Повертаючись до Горація”). І насамкінець, продовжуючи тему перекладання, – поміркувати над рецепцією найвідоміших поетичних творів європейської літератури – нашою і навпаки: творів нашої літератури – іншими мовами, а принагідно простежити за тими стежками, які ведуть поетів нової доби до їхніх попередників – до джерел.

Це останнє є стало матеріалом для другої частини “Студій...” (“На голос Exo”). Тут – переважно ліричні мініатюри (єдиний виняток – “Лис Микита” І. Франка), де поетична мова, як і в Горації, особливо сконденсована й інтенсивна, де саме “форма”, звукова канва твору (невипадково ж – “пісні”), є ключовою для розуміння задуму автора. Найпоказовіші з того погляду – “Нічна пісня мандрівника” Й.-В. Гете, “Осіння пісня” Поля Верлена, “Пісня сухого помаранчевого дерева” Г. Лорки, твори Т. Шевченка (“Ми вкупочці колись росли...”), “Белеет парус одинокий” М. Лермонтова, а щодо органічної

присутності античного матеріалу – сонет “У теплі дні збирання винограду” М. Рильського, “Безмежнє поле в сніжному завою...” І. Франка.

Отож у центрі уваги “Студій ...” – живе, *мовлене* слово (*viva vox*) у поетичному контексті; можливість чи неможливість його перенесення на іншомовний ґрунт, і домінує тут – проблема неперекладності, яка стосується передусім лірики Горація. Саме ця проблема, коли не залишати її поза увагою, змушує перекладача (визнавати неперекладність – не означає не перекладати) щонайглибше проникати в поетичну канву іншомовного слова і, відповідно, шукати щонайтонших відтінків рідного слова, щоб якоюсь мірою тій проблемі зарадити. Інтерпретатор, однаке, й не подумуватиме про неперекладність, поки не заглибиться в оригінал, поки не дослухатиметься до слова, бо найчастіше саме звуковий його образ постає нездоланною перешкодою на шляху до адекватного перекладу.

Є у наведеній цитаті німецького автора особливо важливий вислів (“...подолати упередженість, а серце й почуття – розрадити й освіжити”), а в ньому – чи не найвагоміше для Горація, та й всієї античності, слово: “освіжити”. Воно – у центрі Горацієвого “Пам’ятника”: “*Crescam laude recens*” – Зростатиму у *свіжій* славі. А свіжість бачення і відчування світу залежить від наших зусиль, тож не Горацієва вина в тому, що переклади його творів так часто віддають “духом старої шафи” (В. Шимборська). Зробити Горація по-справжньому сучасним – це, словами тієї ж поетеси, пошанувати його старожитність. Втім, це стосується не лише античності. Вислів Горація – “Зростатиму у свіжій славі” – так чи інакше, сягаючи думкою у майбутнє, повторює кожен поет. Добре, якщо викладені на сторінках “Студій...” міркування прислужаться тій непідвладній часу свіжості поетичного слова...

Андрій Содомора,
Львів, 2006